

Někdy si myslím, že nikdy nevyjdu ze Zlatnické ulice. A takhle napsané mi to připadá jako věčnost.

Nejbádnější ze všech potřeb – potřeba svěřovat se a zpovídat. Je to potřeba duše být vnější.

Ano, zpovídej se; ale zpovídej se z toho, co necítíš. Ano, zbav svou duši tíže svých tajemství tím, že je řekneš; ale ještě dobře, že tajemství, které říkáš, jsi nikdy neřekl. Lži sám sobě, dřív než tu pravdu řekneš. Vyjádřit (se) znamená chybovat. Buď si vědom: vyjádřit nechť je pro tebe totéž co lhát.

Deník jasného vidění

Můj život – anděly vypískaná tragédie, z níž bylo uvedeno pouze prvních dějství.

Přátelé – žánří. Jen pár známých, jimž připadá, že ke mně cítí sympatie, a snad by je mrzelo, kdyby mě přejel vlak a při pohřbu kdyby přšelo.

Přirozenou odměnou za mé životní ústraní je neschopnost se mnou soucítit, kterou jsem si u druhých vypěstoval. Kolem mě je aureola chladu, ledový kruh, který druhé odpuzuje. Stále ještě neumím snášet svou samotu bez utrpení. Tak těžké je dosáhnout oné povznesenosti ducha, jež umožňuje, aby osamělost byla klidem bez úzkosti.

Nikdy jsem nebral vážně přátelství, které mi bylo projevováno, stejně jako bych nebral vážně, kdyby mě někdo ujišťoval o své lásce, což je mimochodem vyloučené. Přestože jsem si nikdy nedělal iluze o těch, kdož se prohlašovali za mé přátele, vždycky jsem nakonec utrpěl zklamání – tak složitá a delikátní je má osudová způsobnost trpět.

Nikdy jsem nepochyboval, že všichni jsou s to mě zradit; po každém mě ohromilo, když mě zradili. Když nastalo to, co jsem čekal, bylo to pro mě vždycky neočekávané.

Jelikož jsem u sebe nikdy nenašel vlastnosti, které by mohly někoho přitahovat, nebyl jsem nikdy schopen uvěřit, že by právě mnou se někdo cítil přitahován. Znělo by to jako hloupá skromnost, kdyby to řada faktů – těch neočekávaných faktů, které jsem očekával – soustavně nepotvrzovala.

Stejně tak by mě nenapadlo, že by mě někdo mohl mít rád ze soucitu, protože – jakkoli jsem fyzicky nepůvabný a nepřijatelný – nedosahuji onoho stupně přirozené poníženosti, jímž bych vstoupil do sféry cizího soucitu, ba ani oné sympatičnosti, která soucit přitahuje, i když si jej evidentně nezasluhuje; a to, co si u mě útrpnosti zaslouží, jí nikdy nemůže dosáhnout, protože pro duchovní mrzáky žádná útrpnost není. Takže jsem se octl v onom těžišti opovržených, v němž k ničí sympatii neinklinuji.

Člověk by neměl mít možnost vidět svou vlastní tvář. Není nic strašnějšího. Příroda ho obdařila tím, že ji vidět nemůže, zrovna tak jako se nemůže sám sobě podívat do očí.

Jen v hladině řek a jezer mohl svůj obličej spatřit. A i postoj, který k tomu musel zaujmout, byl symbolický. Musel se sklonit, snížit se, aby spáchal tu hanebnost a viděl se.

Tvůrce zradla otrávil lidskou duši.

Všecko mi uniká. Celý můj život, mé vzpomínky, moje představitelství a její obsah, moje osobnost, všecko mi uniká. Ustavivěně cítím, že jsem byl jiný, cítil jako jiný, myslel jako jiný. Přihlížím teď představení na jiné scéně. A to, čemu přihlížím, jsem já.

Z dnešního dne nakonec zůstane to, co zůstalo ze věčejška a co zůstane ze zítřka: neukojitelná a nezměrná touha být stále týž a jiný.

Čas pociťuji s ohromnou bolestí. Až příliš mě dojíhá, když mám cokoli opustit. Ubohý pronajatý pokojík, kde jsem strávil pár měsíců, stůl ve venkovském hotelu, kde jsem pobyl šest dní, ba i tu smutnou čekárnu na nádraží, kde jsem dvě hodiny čekal na vlak – ano, když ale opouštím to, co je v životě dobrého, a se vši citlivostí svých nervů si pomyslím, že už to nikdy neuvidím a nebudu mít, přinejmenším právě v tom okamžiku, bolí mě to přímo metafyzicky. V duši se mi rozevře propast a ledový závan Boží hodiny se mi zlehka dotkne sinale tváře.

Ten čas! Ta minulost! To, co jsem byl a už nikdy nebudu! To, co jsem měl a víckrát mít nebudu! Ti Mrtví! Mrtví, kteří mě milovali v dětství. Když si je připomenu, celá duše mi zledoví, jako bych byl vyhoštěn z jejich srdcí, a sám ve své vlastní noci jako žebrák oplakávám hluboké mlčení všech dveří.

Únava z toho, že je člověk milován, že je opravdu milován! Únava z toho, že se na nás klade břemeno cizích citů! Obtížít toho, kdo chtěl být volný, vždycky volný, odpovědností oplácet, slušností neodtahovat se, aby se nemyslelo, že jsme povzneseni nad city a zřkáme se toho největšího, co lidská duše může dát. Únava z toho, že naši existenci bude zcela podmiňovat vztah založený na citu někoho jiného! Únava z toho, že v každém případě budeme nevyhnutelně muset cítit, že budeme nevyhnutelně muset – třebaš neopětovaně – také trochu milovat!

Zbývá mi jen vděčnost tomu, kdo mě miloval. Je to však vděčnost abstraktní, užaslá, vyvěrající spíš z rozumu než z nějakého citu. Je mi líto, že se někdo kvůli mně trápil; toho je mi líto, a ničeho jiného.

Nikdy jsem nedělal nic jiného, než snil. To, a jedině to, bylo smyslem mého života. Nikdy jsem se doopravdy nezabýval ničím jiným než svým vnitřním životem. Největší bolesti mého života pomíjejí, když otevřu okno do svého nitra a při pohledu na jeho hnutí mohu na sebe zapomenout.

Nikdy jsem netoužil být ničím jiným než snítkem. Neposlouchal jsem, když mi někdo vykládal o žití. Patřil jsem vždy k někomu, kdo není tam, kde jsem, a jímž jsem nikdy nemohl být. Všechno, co není mé, ať jakkoli nízké, mělo vždy pro mě poezii. Nikdy jsem nemiloval nic jiného než nic. Nikdy jsem si nepřál nic jiného než to, co jsem si ani nemohl představit. Od života jsem nikdy nechtěl nic jiného, než aby mě minul tak, že ho nebudu cítit. Od lásky jsem nepožadoval nic jiného, než aby nikdy nepfestala být vzdáleným snem. V svých vlastních vnitřních krajinách, vždy neskutečných, mě vábilo to vzdálené, a mizející akvadukty – takřka na obzoru mých vysněných krajin – měly vzhledem k ostatním částem krajiny něhu snu, pro kterou jsem je mohl milovat.

Moje mánie vytvářet zdánlivý svět mě provází neustále a opustí mě až v hodině smrti. Nevyrovnávám si dnes v zásuvkách špulky nití a šachové figurky – kde snad přečnává střelec či kůň –, ale mrzí mě, že to nedělám... a stejně pohodlně, jako bych se v zimě hřál u krbu, si v představách řadím ty figury, které obývají, nepomíjívé a živé, můj vnitřní život. Mám v sobě celý svět přátel s jejich vlastními, skutečnými životy, určitými a nedokonalými.

Nic mě neuspokojuje, nic mě neutěšuje, všechno – ať už to bylo, nebo ne – mě nudí. Nechci mít duši, a nechci se jí vzdát. Přejí si to, co si nepřejí, a vzdávám se toho, co nemám. Nemohu být ničím ani vším: jsem spojovací most mezi tím, co nemám, a tím, co nechci.

Všecko se mi stalo nesnesitelným s výjimkou života; kancelář, byt, ulice – ba i pravý opak, kdyby byl – všecko mě přemáhá a tísní; jen celek je mi úlevou. Ano, cokoli z toho všeho stačí mě utěšit. Sluneční paprsek, navěky vstupující do mrtvé kanceláře; vyvolávání pouličního prodávče vržené vzhůru k oknu mého

pokoje; existence lidí; to, že existuje podnebí a změny počasí, úžasná objektivita světa...

Sluneční paprsek do mě vjel tak náhle, jak náhle jsem ho uviděl... Byl to však velice ostrý, téměř bezbarvý pruh světla, který obnaženým ostřím prořízl černou dřevěnou podlahu a oživil kolem sebe staré hřebíky a škvíry mezi prkny, černé linky na nebílé ploše.

Celé minuty jsem sledoval, jak neznatelně proniká slunce do tiché kanceláře... Kratochvíle hodná vězení! Jen zavřený člověk se takhle dívá na pohyb slunce, jako by pozoroval mravence.

Moje nuda se začíná podobat hrůze; moje omrzelost je jakýsi strach. Můj pot není ledový, ale ledové je moje vědomí mého potu. Není to tělesná nevolnost, jenomže duševní nevolnost je tak veiká, že mi vniká do všech pórů, a tak zaplavuje i tělo.

Ta nuda je tak nesmírná, ta hrůza z toho, že žiju, tak svrchovaná, že nevím o ničem, co by tu mohlo posloužit jako utiňující prostředek, jako protilek, balzám nebo jako zapomnění. Spát mě nadevše děsí. Umířit mě nadevše děsí. Jít a stát představují tutéž nemožnou věc. Doufat a nevěřit se sobě rovnají v chladu a popelu. Jsem police prázdných sklenic.

Skutečně nevím, jestli nuda je jen bdělou obdobou ospalosti tuláka, nebo je-li ve skutečnosti ušlechtilější než taková otupělost. Já cítím nudu často, ale pokud jsem si mohl všimnout, neřídí se to nějakými pravidly. Mohu strávit nečinnou neděli bez nudy; anebo v plné práci ji mohu znenadání pocítit jako nějaký mrak zvenčí. Nedokážu si ji spojit s dobrým nebo špatným zdravotním stavem; nejeví se mi jako výsledek nějakých příčin z mé vnější stránky.

Říci, že je to zastřená metafyzická úzkost, že je to velká neznámá deziluze, že je to hluchá poezie duše, omrzele vyhlížející z okna do života – říci tohle nebo něco podobného může nudu vybarvit asi jako děčko kresbu, v níž přetáhne a smaže obrysy, avšak nepřináší mi to víc než ozvěnu slov ve sklepeních myšlení.

1. 12. 1931

Dnes jsem znenadání dospěl k absurdnímu a správnému pocitu. Bleskově mi svítilo, že nejsem nikdo. Nikdo, naprosto nikdo. V tom záblesku se ukázalo, že tam, kde jsem předpokládal město, je pustá pláň; a zlověstný svit, který mi odkryl mne, neodhalil nebe nad ní. Okradli mě o moc být ještě dřív, než byl svět. Měl-li jsem se převtělit, převtětil jsem se bez sebe, bez toho, že bych já se byl převtětil.

Jsem okolím obce, která neexistuje, rozvlácným komentářem ke knize, jež nebyla napsána. Nejsem nikdo, nikdo. Neumím cítit, neumím myslet, neumím chtít. Jsem postava z nenapsaného románu, která prochází mezi sny toho, kdo mě nedokázal dotvořit, éterická a rozplynulá, aniž kdy byla.

28. 9. 1932

Nikomu se dosud nepodařilo definovat nudu tak výstižně, aby to pochopil i člověk, který to nikdy nezakusil. Někdo říká nuda pouhé omrzelosti; jiný zase obyčejné nespokojenosti; a další třeba říká nuda únavě. Nuda se však z té únavy, nespokojenosti i omrzelosti skládá asi jako voda z vodíku a kyslíku. Zahnuje je, ale nepodobá se jim.

Jistě, nuda je omrzelost světem, nespokojenost s tím, že se žije, únava z toho, že se žilo; nuda je doopravdy tělesný pocit nadměrné prázdnoty všeho. Nuda je však víc než to; je to omrzelost jinými světy, ať už existují nebo ne; nespokojenost s tím, že se musí žít, ať už jako někdo jiný, nebo jinak, nebo konečně v jiném světě; únava nejen ze včerejška a dneška, ale také ze zítřka (a) z věčnosti, pokud je, (a) z nicoty, pokud právě to je věčnost. Ve znučené duši neboli jen prázdnota věcí a bytostí: bolí rovněž prázdnota samotné duše, jež to prázdno cítí, jež se cítí být prázdnom a sama sebe v něm odpuzuje a zavrhuje.

Nuda je fyzický pocit chaosu i toho, že chaos je vše. Lidé omrzeli, nespokojení a unavení si připadají uvěznění v jakési stísněné cele. Člověk znechucený stísněností života si připadá spoutaný v jakési velké cele. Znučený člověk si však připadá uvězněn v marné svobodě v jakési nekonečné cele. Na člověka omrzělého, nespokojeného nebo znaveného se mohou zřítit zdi cely a zavalit ho. Člověku znechucenému malostí světa mohou spadnout okovy a on uteče, nebo ho může bolet, že okovy nelze svrhnout, a v tom pocitu bolesti ožije už bez znechucení. Avšak zdi nekonečné cely nás nemohou zavalit, protože neexistují; ba ani bolest z pout, která nám nikdo nenasadil, nás nemůže přimět k žití.

18. 9. 1933

Nuda je prý neduh lidí pasivních nebo jen těch, kteří nemají co dělat. S touto chorobou duše je to však složitější: postihuje lidi k ní náchylné a spíš šetří ty opravdu pasivní než ty, kdo pracují nebo práci předstírají (což v tomto případě vyjde nastejno).

Nic není horšího než kontrast mezi přirozenou nádherou vnitřního života, s jeho přirozenými Zeměmi indickými i s jeho zeměmi neznámými, a ubohostí životní každodennosti, i kdyby ve skutečnosti tak ubohá nebyla. Nuda se snáší hůř, když se nemůžeme vymlouvat na pasivitu. Nejhorší je nuda přičinlivých.

Nuda totiž není chorobou z mrzutého vědomí, že není co dělat, nýbrž vážnější chorobou z pocitu, že nemá cenu nic dělat. Pak ovšem čím víc je co dělat, tím větší nuda se musí cítit.

Kolikrát zdvihnu od svých účetních knih hlavu dočista vymetenou! Líp by mi bylo, kdybych jen tak lelkoval, kdybych nic nedělal a neměl co dělat, protože pak bych z té nudy, třebaže skutečně, aspoň něco měl. V mé nynější nudě není odpočinku ani vznešenosti, není v ní ani pohody, v níž by bylo něco nepohody: je tu jakýsi obrovský útlum ze všeho, co bylo uděláno, nikoli možná únava z toho, co se nemá dělat.

2. 11. 1933

Je vnitřní trápení, které se k nám vloudí tak nenápadně, že nedokážeme rozlišit, je-li duševní nebo tělesné, je-li od toho, že cítíme nicotnost života, nebo vychází-li naše indispozice z nějakých organických hloubek – ze žaludku, jater či mozku. Kolikrát se mi běžné vědomí sebe sama zakalí v neklidné usazené sedlině! Kolikrát cítím bolest existence v nevolnosti do té míry nejasné, že nedokážu rozlišit, je-li to znechucenost nebo předzvěst zvracení! Kolikrát...

Moje duše je dnes smutná i tělem. Celý se bolím, paměť, oči a paže. Jako bych ve všem, co jsem, měl revma. Na mé bytí nepůsobí průzračný denní jas, čisté azurové nebe, nehybný příliv měkkého světla. Nic mi nepomáhá svěží podzimní vánek, který jako by u vědomí vlastní osobitosti nezapomínal na léto. Nic mi není ničím. Jsem smutný, ale ten smutek není ani určitý, ani neurčitý. Jsem smutný tam venku, na ulici zaplněné bednami.

Tyhle věty nevyjadřují přesně to, co cítím, protože patrně ničím nelze přesně vyjádřit, co někdo cítí. Snažím se však nějak naznačit, co cítím, tu směs různých druhů já a cizí ulice, která ke mně skrze můj pohled také jakýmsi důvěrným, nedefinovatelným způsobem patří, je mou součástí.